

УДК 373.3/.5.015.31:502/504(477.53)

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ І ЗДОРОВОГО ЖИТТЯ
НА ТЕРИТОРІЇ ШКІЛЬНОГО ДЕНДРАРІЮ**

Левицька А.

*Білецьківський навчально-виховний комплекс
(с. Білецьківка, Кременчуцький р-н, Полтавська обл.)*

Науковий керівник: Вальчук М.М. – заступник директора з навчально-виховної роботи, спеціаліст вищої категорії

В умовах сьогодення одним із найголовніших завдань закладів освіти є виховання екологічної свідомості молоді. Нові підходи до екологічної освіти спрямовані на активне застосування готової інформації у повсякденному житті. У запропонованих навчально-методичних порадах впроваджуємо модель організації роботи на екологічній стежці з метою формування екологічної грамотності і здорового життя, створення творчого пізнавального освітнього середовища. Здійснювати освітній процес тільки в класі, означає позбавити його учасників глибинного відчуття гармонії природи. Жак Деліль у своїй поемі «Сади» зазначав, що сади «говорять», «дають уроки», виховують любов до рідної природи, батьківщини. Зелені насадження навколо закладів освіти виконують полі-функціональне призначення: санітарно-гігієнічне, захисне, архітектурно-художнє, протипожежне, рекреаційне, навчально-виховне [3]. Ця інформація стала поштовхом для організації шкільного дендрарію для освітнього процесу. Поєднання екологічної грамотності, здорового життя і природоохоронної діяльності відбувається через екологічну стежку. Таким чином актуальність дослідження полягає у використанні принципів садово-паркового мистецтва для створення шкільного дендрарію, паспортизації рослин та проведення екологічного практикуму по маршруту екологічної стежки, як наочного підтвердження природоохоронної діяльності.

Одним із ефективних способів формування природознавчих компетентностей учнівської молоді є дослідницька діяльність, що проводиться на базі природних територій та об'єктів, що потребують обмеження або заборони діяльності людини. Постійно зростає негативний вплив на їх структуру чи життєзабезпечення. Урок, позакласний захід, гурткове заняття, проведені на лоні природі, сприймаються емоційно, мають поліфонічний позитивний вплив на

зорові, слухові, чуттєві аналізатори учнів. Побачене й відчуте при безпосередньому спілкуванні з навколишнім середовищем легко засвоюється і відтворюється в пам'яті, спонукає робити власні висновки, знаходити свої індивідуальні пояснення, а не уявляти ті чи інші явища, окремі об'єкти лише зі слів учителя або керівника гуртка [2].

Учнівський колектив індивідуально підходить до кожного об'єкту озеленення. При плануванні насаджень території закладу використовуються наукові принципи формування колекції аби поєднати елементи різних підходів. Розселення рослин відбувається за санітарно - гігієнічним принципом. Загальна площа пришкольної території – 2,7 га. Площа відведена під зелені насадження – 2,2 га: квітники – 0,15 га; плодовий сад – 0,05 га; площа дендрарію – 2 га. Видовий склад рослин, що використали при створенні зелених насаджень загалом становить 25 видів. Площа, зайнята кущами – 620, 4 м². Кількість дерев – 327 штук. Якщо врахувати, що впродовж доби в школі навчається 325 учнів, то на одну особу припадає 1,33 дерев і 2,5 м² площі, зайнятої кущами.

Територія шкільного подвір'я розділена на зони за функціями та режимом користування різних елементів насаджень (захисна смуга від автомобільних доріг) з підібраними видами дерев і кущів та фітонцидними властивостями (хвойні). Тут розміщена експериментальна зона, яка відкрита для масових відвідувань та відпочинку. У межах цієї зони виділені ділянки: голонасінних рослин, покритонасінних рослин, декоративних кущів, плодових рослин.

Для вивчення стану дендрофлори шкільного подвір'я та створення екологічної стежки нами у червні 2015 року були проведені санітарні рубки вражених дерев і зроблена паспортизація зелених насаджень, під час якої для кожного дерева фіксували такі показники: вік, висота, діаметр стовбура, форму крони, наявність механічних пошкоджень, захворювань, загальний стан. Визначення здійснювали за загальноприйнятими в дендрології методиками [4]. Мала екологічна стежка «Вивчай, знай та зберігай», маршрут якої передбачає 8 зупинок, повністю пролягає по території навчального закладу і має протяжність 235 м. Оглядові майданчики репрезентують природні об'єкти, які розглядаються за шкільною програмою біології та природознавства.

Призначення шкільного дендрарію та стежки в ньому – оздоровлення, рекреація, просвіта, екологічне навчання і виховання підростаючого покоління, виховання у них екологічної грамотності засобами самої природи [3]. В озелененні подвір'я школи газони є одним із основних компонентів, які мають важливе санітарно-гігієнічне, архітектурно-художнє та оздоровче значення. Сучасні медичні

дослідження підтверджують, що зелений колір газонів позитивно впливає на нервову систему, зменшує втому, відновлює працездатність. Оскільки 1 м² газону за одну годину випаровує до 200 г води, то загальна маса води, що випаровується, обчислюється за формулою: $M(V) = 200 \times 1000$, де $M(V)$ – загальна маса води, 1000 м² – площа газонів [2]. Випаровування води газонами сприяє охолодженню повітря на висоті до 1,5-2,5 м, тим самим створюючи своєрідний мікроклімат, комфортний для людини. Газони виділяють фітонциди, очищають ґрунти, повітря від шкідливих мікроорганізмів, затримують шум і поглинають шкідливі гази.

Перебування людини у природі сприяє розвитку системного логічного мислення, критичного аналізу, розумінню явищ природи. Екологічна стежка є здоров'язберігаючим фактором для її учнів, вчителів, батьків, бо рослини допомагають зняти негативні емоції .

У друїдів було язичницьке вірування, що людина створена богами з дерев. Вони надавали важливе значення зимовому і літньому протистоянню сонця, весняному і літньому рівноденню. Тому у ці дні влаштовували урочисті ходи і навчали спілкуванню з деревом. Так! Не до кожного дерева можна підходити з поганим настроєм. Ось наприклад, до осики можна підходити тільки в гарному настрої, на відстані 2-х метрів починати «слухати» дерево. Вибирати найкраще, можете до нього притулитися, обійняти, щоб на душі були доброзичливість, радість і вдячність йому. Але, якщо починає паморочитися, шум в голові, то слід припинити спілкуватися з деревом. Сучасна людина більше часу знаходиться у створеному нею штучному середовищі, яке наповнено різноманітною технікою – «плодами цивілізації» і несе негативні заряди [3]. Сьогодні біофізики підтвердили, що кожна рослина, а особливо дерево має свою біоенергетику, свій психологічний код. У шкільному дендрарії ростуть дерева, які дають позитивну енергію, а забирають негативну.

Таблиця 1 – Поглинання деревами шкільного дендрарію шкідливих речовин за добу

Видовий склад	Кількість дерев на території школи	1 дерево поглина за добу, кг	Загальна кількість пилу та бруду, кг
Береза	35	20	700
Каштан	123	34	4282
Горобина	13	27	351
Ялина	12	2	24
Ялівець, м ²	420	16	6720

Таким чином, шкільний дендрарій, маючи різноманітний видовий склад рослин як засіб активізації пізнавальної діяльності школярів, використовується для освітнього процесу, дослідницької роботи з біології, екології, природознавства, дендрології, а також для виховної та освітньої роботи серед місцевого населення.

Список використаних джерел:

1. Байрак О. М., Самородов В. М., Панасенко Т. В. Парки Полтавщини історія створення, сучасний стан дендрофлори, шляхи збереження і розвитку. Полтава: Верстка, 2007. 276 с.
2. Байрак О. М., Стецюк Н.О. Конспект флори Полтавщини. Вищі судинні рослини. Полтава : Верстка, 2008. 212 с.
3. Дослідницька робота школярів з біології : [Навчально-методичний посібник] ; [За заг. ред. к.б.н. С.М. Панченко, Л.В. Тихенко]. Суми: Університет. книга, 2008. С. 61–67.
4. Маргайлик Г. И., Кирильчик Л. А. К методике оценки декоративности древесных насаждений. *Бюллетень Главного ботанического сада*. 1979. № 114. С. 58–60.